

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 351/354

Бондар Г.Л.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Варварова-Мозолєвська Н.В.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ (2018–2019 РР.)

Формування ефективної судової системи в сучасній Україні має виключно вагомe значення для забезпечення всіх основних напрямів державної діяльності. У цих процесах особливе значення має створення оптимальних правових та організаційно-управлінських засад судоустрою, що сьогодні перебуває в процесі становлення і розвитку в принципово нових економічних та політичних умовах. Основними завданнями судової реформи є становлення цілісної, незалежної, самостійної судової системи, створення незалежного та справедливого суду, діяльність якого відповідатиме європейській системі цінностей, забезпечуватиме високу якість правосуддя, ефективний розгляд усіх правових справ, що мають юридично важливі наслідки. Діяльність таких судів має бути спрямована на захист прав людини, гарантованих Конституцією. Однією з цілей судової реформи є відновлення довіри до судової влади. У цьому процесі важливим складником є проведення оптимізації судової системи. Оцінки міжнародних експертів, які передували судовій реформі, показали, що успішність її провадження не є можливою без оптимізації кількості судів та суддів, про що визначено у стратегії реформування судоустрою 2015–2020.

Ключові слова: конституційна судова реформа, судова система, оптимізація, правосуддя, права людини та громадянина.

Постановка проблеми. Конституційна судова реформа, схвалена парламентом 2 червня 2016 р., є другою після конституційної політичної реформи 2004 р. За цей час уведено адвокатську монополію у вищих судах, розпочато формування нового Верховного Суду, створено Вищу раду правосуддя та Громадську раду доброчесності, Громадську раду міжнародних експертів, прийнято закон про Конституційний Суд України та про Вищий Антикорупційний суд, розроблено нові процесуальні кодекси в процесі реалізації оптимізації кількості судів та суддів. Незважаючи на те, що судова реформа ще не завершилася, сьогодні майже всі її новації викликають чимало запитань у громадськості, експертів, суддів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Авторами статті були досліджені такі законодавчі та нормативно-правові акти, які стосуються напрямів розвитку національної системи правосуддя, проблем та перспектив здійснення судової реформи, як Конституція України; Закон

України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 року; Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року; Закон «Про Вищу Раду Правосуддя» № 1798-VIII; Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів» № 1403-VIII; Закон «Про виконавче провадження» № 1404-VIII; Закон «Про Конституційний Суд України» № 2136-VIII; Закон України від 3.10.2017 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів»; Указ Президента України від 29 грудня 2017 року № 449/2017 «Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів»; Указ Президента України від 29 грудня 2017 року № 451/2017 «Про реорганізацію місцевих судів»; Рішення Вищої ради правосуддя від 24 січня 2017 року №54/0/15-17

«Про затвердження Порядку відрядження судді до іншого суду того самого рівня і спеціалізації (як тимчасового переведення)»; Указ Президента України від 26 листопада 2018 року № 393/2018 «Про введення воєнного стану в Україні». Також було проаналізовано офіційні заяви та звіти очільників судових інституцій.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати особливості та визначити перспективи реформування судової системи в сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи прийняті законодавчі акти, що регулюють реформування системи судової влади в державі, зокрема Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 року [1] та Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року [2], варто зазначити, що головне завдання реформи в процесі виконання – викорінення в судовій системі корупції і призначення нових суддів, які будуть здійснювати правосуддя. Незважаючи на це в судовій владі залишається багато старих проблем і нові закони спричинили ще й виникнення нових проблем.

Особливої уваги заслуговує аналіз науково-теоретичної бази законодавчих актів, що є фундаментом реформи. Так, поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову закріплює ст. 6 Конституції України [3]. У Законі України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2.06.2016 року [2] відбулося ототожнення поняття «судова влада» та «правосуддя», хоча правосуддя це лише одна з функцій судової влади, яку здійснюють особливі суб'єкти судової влади – суди. Але судова влада здійснює ще й такі інші функції, як дозвільна, судовий контроль та інші.

Було змінено VIII розділ Конституції, який фактично регулює повноваження і структуру системи судової влади. Він отримав назву «Правосуддя», до того ж у цьому розділі з'явилися суб'єкти судової влади, які не здійснюють функції правосуддя і за своєю правовою природою також не можуть її здійснювати. Це стосується Конституційного Суду, Вищої ради правосуддя, прокуратури, органів суддівського самоврядування, адвокатури. Це стверджується п. 1 ст. 124 Конституції України, який закріплює, що лише суди здійснюють правосуддя [3].

При цьому функції правосуддя не здійснює і Конституційний суд, а лише функцію судового конституційного контролю. Більше того, законодавець у Законі України «Про внесення змін до

Конституції України (щодо правосуддя)» [2] не визначив у системі судоустрою України місце Конституційного Суду.

Такі суб'єкти з VIII розділу Конституції «Правосуддя» [3] – органи суддівського самоврядування, функцію правосуддя не здійснюють. Це стосується й адвокатури та прокуратури, які не є суб'єктами судової влади.

За новими змінами прокуратура втрачає одну з основних своїх функцій – нагляд за дотриманням законності, а залишається лише підтримання державного (публічного) обвинувачення і процесуальне керівництво в досудовому розслідуванні. Що стосується захисту, то з 1 січня 2020 року представляти інтереси громадян у суді зможуть тільки кваліфіковані (мають відповідне свідоцтво) адвокати. Прості юристи, помічники, родичі та інші вже не зможуть його здійснювати. Однак цей принцип буде впроваджуватися поступово. Із 1 січня 2017 роки тільки адвокати або прокурори можуть представляти інтереси громадян у Верховному Суді України та касаційних судах, із 1 січня 2018 року – в апеляційних судах, із 1 січня 2019 року – в судах першої інстанції, а з 1 січня 2020 року тільки адвокати мають право представляти органи державної влади та місцевого самоврядування в судах.

На окрему увагу заслуговує новий п. 6 ст. 124 Конституції, за яким Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду [3], при цьому конституційна норма терміна «може» містити не має, Україна не визнає або визнає юрисдикцію цього міжнародного судового органу. У цьому контексті неоднозначним є п. 3 ст. 124 Конституції – юрисдикція судів поширюється на будь-яке кримінальне обвинувачення та будь-який юридичний спір.

Одночасно зі змінами до Конституції в червні 2016 року було прийнято нову редакцію Закону «Про судоустрій і статус суддів», що є щільно пов'язаним із розділом «Правосуддя» в Конституції України. Так, у п. 1 ст. 1 Закону [1] вказано, що судова влада в Україні здійснюється неупередженими та незалежними судами, утвореними законом.

Закон України «Про судоустрій та статус суддів» частково позбавляє суддів недоторканості, якщо їх затримано під час учинення тяжкого злочину, та було збільшено кількість підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, крім того, суддів більше не призначатимуть на випробувальний 5 річний строк, а одразу безстроково після відкритого конкурсу. На це давно

звертали свою увагу низка європейських інституцій, зауважуючи, що під час випробувального терміну судді можуть бути залежні від різних органів влади. Призначати суддів безстроково буде не Верховна Рада, а Президент за поданням Вищої Ради правосуддя.

У грудні 2016 року було прийнято Закон «Про Вищу Раду Правосуддя» № 1798-VIII [4], що запровадив новий статус ВРП, як єдиного органу з розгляду всіх питань, пов'язаних із призначенням, звільненням суддів та застосуванням до всіх суддів дисциплінарної відповідальності.

Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів» № 1403-VIII [5] та новою редакцією Закону «Про виконавче провадження» № 1404-VIII [6] вперше в історії України запроваджено інститут приватних виконавців.

13 липня 2017 року було прийнято Закон «Про Конституційний Суд України» № 2136-VIII [7], яким було відновлено зв'язок Конституційного Суду з іншими судами в Україні, оскільки новим інститутом «конституційної скарги» встановлено право переглядати рішення, що набрали чинності, якщо вони ґрунтуються на застосуванні законів, які суперечать Конституції України.

Законопроект «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 6232 у березні 2017 року було подано Президентом до Парламенту як невідкладний. Через три місяці після цього, 21 червня 2017 року, Верховна Рада прийняла законопроект № 6232 у першому читанні, а розгляд більш ніж двох тисяч поправок було завершено ще за три місяці, тому 3 жовтня 2017 року законопроект № 6232 було прийнято в другому читанні [8]. Ще ніколи три процесуальних кодекси не приймалися одночасно. Згідно з текстом законопроекту № 6232, Закон набирає чинності з дня початку роботи Верховного Суду, визначеного рішенням його пленуму (набрання чинності, відбулось 15.12.2017).

Закон України від 3.10.2017 2147-VIII пропонує багато абсолютно нових змін для країн пострадянського простору [8]:

1) з'являються електронні докази («інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти

(сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатись на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (зокрема у мережі Інтернет). Тобто інформація із сайтів Інтернету тепер може бути доказом у суді;

2) обов'язково стає не лише аудіо-, а й відео фіксація судового процесу, за клопотанням сторони суд забезпечує відеотрансляцію процесу. Таким чином, клієнт тепер зможе, не виходячи з дому, спостерігати за тим, як захищають його інтереси в суді за кілька сотень, а то й тисяч кілометрів від нього. Проте є сумніви стосовно технічної можливості виконання такого транслявання найближчим часом;

3) електронний суд. Так, запроваджується надсилання електронних повісток за допомогою e-mail або СМС-повідомлень. З'являється можливість подавати процесуальні документи до суду та ознайомитися з матеріалами справи через Інтернет. Під час відкриття справи суддя в ухвалі зазначає веб-адресу сторінки на офіційному веб-порталі судової влади України в мережі Інтернет, за якою учасники справи можуть отримати інформацію зі справи, що розглядається;

4) запроваджується судова медіація як окремий закритий процес досягнення згоди між сторонами за участю судді, коли суддя окремо та закрито спілкується з обома сторонами та шукає можливість досягнення між ними згоди;

5) визнається правопорушенням «зловживання процесуальними правами». За подання одночасно кількох позовів чи безпідставне оголошення висновку судді санкцією може стати не лише відмова у прийнятті позову чи задоволення клопотання, а й прямиий штраф для безпосередньо тієї особи, яка вчинила відповідну дію.

Глава 4 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1] присвячена «Вищим спеціалізованим судам» та передбачає існування двох вищих спеціалізованих судів України: Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду.

Наразі судова реформа вже почала кардинально переформувати карту судів в Україні. Окрім ліквідації вищих спеціалізованих судів (Вищого господарського суду України, Вищого адміністративного суду України та Вищого спеціалізованого суду України), зміни мають стосуватися судів першої інстанції, зокрема замість районних,

міжрайонних, міських судів створюються місцеві окружні суди, що об'єднують під своєю юрисдикцією декілька районів з одним, центральним судом. У Конституції України закріплено положення про те, що суди утворюються, реорганізуються і ліквідуються законом, проект якого вносить до Верховної Ради Президент України після консультацій із Вищою радою правосуддя. Тимчасово (до 31 грудня 2017 р.) дію цього положення ч. 2 ст. 125 Конституції було відтерміновано «Перехідними положеннями» Конституції [3]. Відповідно до них, зазначені повноваження здійснював Президент на підставі та в порядку, визначених законом. 29 грудня 2017 року Глава держави видав низку указів, якими було ліквідовано та реорганізовано місцеві суди й утворено замість них окружні суди. У Києві ліквідовано 10 районних і створено 5 окружних судів.

У Миколаївській області (відповідно до Указу Президента від 29.12.2017 року № 449/2017 [9]) має бути ліквідовано 6 місцевих загальних судів та утворено 2 окружні суди: Перший окружний суд міста Миколаєва та Другий окружний суд міста Миколаєва. Так, відповідно Указу Президента від 29.12.2017 року № 451/2017 [10], в Миколаївській області реорганізовано шляхом злиття 18 місцевих загальних судів та створено 6 окружних. Таким чином, після завершення вищезазначених процедур у місті Миколаєві та Миколаївській області має налічуватись 8 окружних судів та Миколаївський окружний господарський суд, Миколаївський окружний суд та Миколаївський Апеляційний суд, який уже пройшов процедуру ліквідації та утворення нового апеляційного суду в апеляційному окрузі. Однією з причин «укрупнення» є «оптимізація» Державна судова адміністрація визначила необхідність економії бюджету, хоча метою судової реформи має бути забезпечення ефективного доступу до правосуддя громадян ціною збільшення бюджетних витрат, а не економії державних коштів.

Водночас дійсною причиною «оптимізації» судів стала нестача суддів (вакансії вимірюються тисячами). На нашу думку, це стало наслідком не достатньо зваженої державної політики щодо суддів, строк призначення на посаду судді яких закінчився протягом 2014–2017 рр., а також їм відмовляли у призначенні на посади безстроково. Так, у судах Миколаївської області протягом 2014 року без повноважень перебувало 16 суддів, у 2015 році зі 145 суддів без повноважень уже було 29, у 2016 – 22. Досить важка ситуація була у 2017 році, оскільки суддів, які не здій-

снювали правосуддя, нараховувалось від 19 до 36 протягом року. Станом на 01.01.2018 року, зі 117 суддів без повноважень перебувало 19 осіб. Загалом, в області зі 151 штатної одиниці суддів було заповнено 117, тобто в області налічувалось 34 вакантні посади. Станом на 01.01.2019 року, в Миколаївській області налічується 42 вакантні посади суддів місцевих загальних судів, що складає майже 30 відсотків від усього суддівського корпусу.

Стосовно даних по Україні, то ситуація виглядає так: станом на 1 січня 2018 року затверджена штатна чисельність суддів місцевих і апеляційних судів складала 7 235 посад. Фактична чисельність суддів – 5515, без урахування чисельності суддів у судах, розташованих у зоні проведення антитерористичної операції і на тимчасово окупованій території АР Крим. Кількість вакантних посад складала 1 720 (24%) від штатної чисельності. Штатна чисельність співробітників апаратів апеляційних та місцевих судів станом на 1.01.2018 року складала 28 852 посади, з яких фактично зайняті були 25 232. Кількість вакантних посад – 3 620 (12,5%) від штатної чисельності [11].

Крім того, у 2017 році (відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів») введена в дію нова процедура направлення суддів у відрядження як тимчасового переведення в інший суд того самого рівня та тієї ж спеціалізації. Підстави для відрядження судді встановлюються Державною судовою адміністрацією України відповідно до порядку, затвердженого рішенням Вищої Ради правосуддя [12]. Державна судова адміністрація надіслала повідомлення до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про наявність підстав для відрядження 319 суддів. Із них указами Президента України вже були переведені в інші суди 70 суддів. Завдяки цьому було відновлено належне судочинство у 37 судах України. У Миколаївській області також завдяки відрядженню суддів у двох судах області було відновлено правосуддя. Крім того, 4 судді області було відряджено до інших судів України для здійснення правосуддя, у двох із них уже закінчився термін відрядження й вони повернулись до судів за основним місцем роботи.

Окрему увагу варто приділити питанню «укрупнення» – «оптимізації» місцевих судів на практиці і встановити особливості та проблеми доступності правосуддя для громадян. Адже судова влада функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і

забезпечує право кожного громадянина на вільний доступ до правосуддя та на справедливий суд.

Судді залишаються на своїх колишніх робочих місцях, але формально вже будуть належати до нової юридичної особи – центрального (окружного) суду. На нашу думку, однією з неофіційних причин проведення такої оптимізації в суддівському співтоваристві можна вважати проблеми з нестачею суддів. Для того, щоб справи «не гуляли» і завжди можна було сформувати склад суду, загальні суди першої інстанції вирішили укрупнити. Тобто з 3–4 судів створюється одна юридична особа, але попередні приміщення та робочі місця суддів залишатимуться тими ж. Тобто ті суди, де зараз 3–4 судді, об'єднують в один, де буде мінімум 10–12 суддів. Це дасть можливість судам нормально здійснювати судочинство, а не перенаправляти справи в апеляційні суди для зміни підсудності.

Складність для громадян буде в тому, щоб дістатися до суду зі свого населеного пункту, якщо справа розподілиться судді з іншого населеного пункту за десятки кілометрів. Так, однією з ключових проблем, що виникла під час формування карти окружних судів є проблемою транспортного сполучення та географічного розташування судів. Укрупнення серед інших нововведень призведе до обмеження допуску пересічних громадян до правосуддя і додасть проблем і суддям, і населенню, роблячи правосуддя дорожчим і все менш доступним для людей. Дотримання розумних строків розгляду справ також перебуває під сумнівом. Адже під час передачі не розглянутих справ із ліквідованих судів до новоутворених справи підлягатимуть новому авторозподілу.

Формуючи карту окружних судів України, Державна судова адміністрація намагалася дотримуватися принципу мінімізації відстані між судом та усіма населеними пунктами на відповідній території. Але ця проблема не є повністю вирішеною. Наразі кількість місцевих загальних судів – 663, а після укрупнення буде близько 270 окружних судів. Наприклад, у Миколаївській області з 24 судів залишиться 8 (кількість зменшиться на 70%), у Донецькій з 55 – 19 (65%), у Львівській із 29 – 11 (62%); подібної суттєвої реорганізації зазнають загальні суди й інших областей. У Києві замість 10-ти районних судів має з'явитися 5 окружних. Очільник ДСАУ заспокоїв, що чисельність працівників апарату в цих судах не скоротиться, а от кількість вакансій на посади суддів зменшиться десь на 100 [13].

На нашу думку, варто приділити увагу ще низці важливих проблем щодо того, як визначити

те, який із 3–4 судів, що об'єднуються, зробити центральним? Необхідно враховувати час, який потрібен для того, аби дістатися центрального суду з усіх населених пунктів, які підпадають під його юрисдикцію. Тобто у розрахунок бралася мінімізація відстані між судом і всіма населеними пунктами на відповідній території. Якщо в певному населеному пункті виявиться велика кількість мешканців із більшою чисельністю справ, ніж у центральній точці, то у такому разі пріоритет може бути віддано цьому населеному пунктові. Ключовими чинниками, які враховували розробники нової карти, є щільність населення, розмір суду, навантаження у справах і матеріалах, географічне розташування, інфраструктура, транспорт. Бралася до уваги і статистика (кількість справ, що надійшли, та розглянутих), ефективність судових послуг (тривалість судочинства), географічні дані тощо. Цікаво, що в Україні кількість мешканців, яка припадає на 1 суд – 67 тисяч. Проте такого показника, як оптимальна кількість жителів для обслуговування одним судом, не існує. Тому питання розглядали у взаємозв'язку між розміром суду (тобто кількістю суддів у конкретному суді) та кількістю населення, яке ним обслуговується.

Окремо слід розглянути і проблему того, яким чином у старих приміщеннях буде обладнано нові місця для роботи приїжджих суддів (місце для ознайомлення та роботи зі справою, нарадча кімната тощо), як можна буде оперативно проводити збори суддів у разі необхідності. Судді ще не знають, як працюватиме електронний суд. Адже для того, щоб запрацювали окружні суди, необхідно запровадити нові підходи в роботі електронного судочинства та відповісти на питання про те, як взагалі працюватиме Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, якщо є населені пункти, де відбуваються перебої в електропостачанні.

На XV з'їзді суддів Голова Державної судової адміністрації З. Холоднюк повідомив, що весь процес реорганізації місцевих загальних судів в окружні планують завершити протягом 2018 року, кінцевий термін – у 2019-му [14]. Після підписання указів, як пояснив Голова ДСАУ, нові суди не будуть створені одразу, а старі – ліквідовані, всі посади працівників апаратів судів будуть збережені і їх переведуть у новоутворені окружні суди. Аналогічна ситуація відбуватиметься із суддями (перехідні положення Закону «Про судоустрій», які передбачають переведення суддів у процесі реорганізації чи ліквідації). При цьому скорочення

суддів, якщо й буде, то не більше ніж 100 посад. Однак у ситуації, коли наразі в судах вакантні понад 1000 посад суддів, у результаті укрупнення жоден із суддів не залишиться без посади, як пояснив З. Холоднюк. У процесі укрупнення скорочення не уникнуть такі адміністративні посади, як голова суду та його заступник, керівник апарату і його заступник [15].

Досі не має затвердженої типової структури окружних судів та доведеної граничної чисельності працівників апаратів судів та суддів в областях, про що було обіцяно ще у квітні 2018 року. Після реєстрації окружних судів працівники всіх реорганізованих судів (відповідно до Кодексу Законів про працю України) були попереджені про зміну істотних умов праці та можливе майбутнє звільнення. Протягом цих 60 календарних днів (термін попередження працівників відповідно до КЗпПУ) ДСАУ разом із ВРП мали розробити, затвердити та довести до територіальних управлінь ДСА України і місцевих судів типові структури та граничну чисельність працівників апаратів судів і суддівського корпусу в областях. На жаль, досі не відомі ані кількість суддів в окружних судах, ані те, як буде виглядати штатна структура в новостворених судах. Проведено інвентаризацію майна місцевих судів, але немає чіткої програми про те, яким чином передавати це майно та кому. У тестовому режимі запрацювала Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, яка має здійснювати розподіл судових справ та матеріалів.

Збільшився розмір суддівської винагороди: у 2017 році вона складала 25 363 гривень та збільшилась (порівняно з 2016 роком) на 3 029 гривень (13,6%). Водночас середня заробітна плата працівників апаратів судів у 2017 році складала 12 044 гривень, що на 3 819 гривень (46,4%) більше, ніж було у 2016 році. У 2018 році суддівська винагорода ще була збільшена декілька разів. Останнє збільшення відбулося з 04.12.2018 року відповідно до рішення Конституційного Суду України 11/р – 2018 щодо визнання неконституційними деяких норм Закону України «Про судоустрій та статус суддів» 2010 року в редакції Закону «Про право на справедливий суд 2015 року» в частині обмеження суддівської винагороди 10 мінімальними заробітними платами. Також це рішення та рекомендації, надані Державною судовою адміністрацією стосовно деяких тез цього рішення, зобов'язали, окрім посадового окладу, суддям без повноважень виплачувати ще й доплату за вислугу років

(відповідно до норм законів, право на доплату за вислугу років мали лише судді, які здійснювали судочинство). Таким чином, суддівська винагорода збільшилась у середньому на 15–20%.

Державна судова адміністрація вживає заходів щодо покращення соціального забезпечення суддів відповідно до законодавства та вимог представників іноземних експертних груп, які займаються дослідженням судової реформи. Також реконструюються та облаштовуються згідно з вимогами нормативних документів робочі місця суддів та зали судових засідань. Установлюються скляні кабінки для тримання підсудних під час судових засідань. Реконструюються та купуються приміщення для новостворених окружних судів. Так, у грудні 2017 року було придбано будівлю для Ленінського районного суду м. Миколаєва, на базі якого буде створено (вже зареєстровано) Другий окружний суд міста Миколаєва. У грудні 2018 року придбано приміщення для Миколаївського районного суду Миколаївської області, на базі якого буде утворено Миколаївський окружний суд. Також розпочато реконструкцію та перебудову придбаного приміщення для Центрального районного суду міста Миколаєва, на базі якого буде створено Перший окружний суд міста Миколаєва.

Станом на 1.12.2018 року в місті Миколаєві та Миколаївській області зареєстровано вісім новостворених окружних судів. Створено та затверджено комісії з реорганізації місцевих загальних судів та голів цих комісій. Свою роботу вони ще не розпочали з причин, про які зазначалось вище. На жаль, точної дати коли новоутворені суди запрацюють немає. Проте за своїми наслідками оптимізація, на нашу думку, надзвичайно важлива та складна реформа, адже вона проводиться на всій території України та стосується судів, які розглядають найбільшу кількість справ.

Треба зауважити, що підписаний Президентом у листопаді 2018 р. указ про введення воєнного стану [16] на території 10 областей, до яких потрапила Миколаївська, призупинив дію указів та виконання будь-яких заходів, спрямованих на виконання і реалізацію указів Президента про реорганізацію та ліквідацію судів.

Висновки. Таким чином, нормативно-правове забезпечення реалізації судової реформи має здійснюватися шляхом розробки та прийняття в установленому порядку відповідних законів та нормативно-правових актів. Основою проведення судової реформи є Закон України «Про судоустрій та статус суддів», який надає визначення основним

термінам, що будуть застосовуватись у практиці діяльності судів; закріплює основні принципи і правила здійснення правосуддя, визначає коло суб'єктів судочинства, права та обов'язки; законодавчо закріплює статус учасників.

Головне завдання судової системи – надання якісних судових послуг. Поліпшення якості та ефективності здійснення судочинства є спільною метою і суддів і представників суміжних правничих професій та науковців. Судова влада є частиною державної влади, тому ефективність її діяльності та якість організації – невід'ємний складник якості та ефективності функціонування держави

загалом. Новації судової реформи спрямовані на деполітизацію та забезпечення незалежності судової влади, створення чесного, прозорого, доступного і справедливого для всіх громадян суду. Наразі ми маємо історичний шанс для проведення глибокої та виваженої судової реформи і побудови якісно нової судової влади України. У цьому процесі поєднання зусиль, знань і професійного досвіду має стати запорукою успіху та все ж залишається відкритим питання про те, чи стане ця судова реформа дійсним перетворенням існуючої системи в якісну функціональну, яка відповідає міжнародним стандартам судової влади.

Список літератури:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України: від 2 черв. 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>. (дата звернення: 3.01.2019).
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України: від 2 черв. 2016 р. № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>. (дата звернення: 3.01.2019).
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 3.01.2019).
4. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>. (дата звернення: 3.01.2019).
5. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1403-VIII. URL: http://kodeksy.com.ua/pro_organ_ta_osib_yaki_zdiysnyuyut_primusove_vikonannya_sudovih_rishen.htm. (дата звернення: 3.01.2019).
6. Про виконавче провадження Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>. (дата звернення: 3.01.2019).
7. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>. (дата звернення: 3.01.2019).
8. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3.10.2017 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>. (дата звернення: 3.01.2019).
9. Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів : Указ Президента України від 29 грудня 2017 року № 449/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4492017-23382>. (дата звернення: 3.01.2019).
10. Про реорганізацію місцевих судів: Указ Президента України від 29 грудня 2017 року № 451/2017. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/4512017-23386/>. (дата звернення: 3.01.2019).
11. Виступ Голови ДСА України на XV з'їзді суддів України. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/444706/>. (дата звернення: 3.01.2019).
12. Про затвердження Порядку відрядження судді до іншого суду того самого рівня і спеціалізації (як тимчасового переведення): Рішення Вищої ради правосуддя від 24 січня 2017 року №54/0/15-17. URL: http://www.vru.gov.ua/legislative_acts/27. (дата звернення: 3.01.2019).
13. Кривецький О. Укрупнення судів: проблеми і перспективи. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3340:ukrupnennya-sudiv-problemi-i-perspektivi&catid=8&Itemid=350/. (дата звернення: 3.01.2019).
14. Оптимізація судової системи і скорочення «штатки»: все, що розказав суддям глава ГСА 7 березня 2018. URL: [https://sud.ua/ru/news/sud-info/115822-optimizatsiya-sudov-i-sokraschenie-shtatki-vse-cho-rasskazal-sudyam-glava-gsa/](https://sud.ua/ru/news/sud-info/115822-optimizatsiya-sudov-i-sokraschenie-shtatki-vse-cho-rasskazal-sudyam-glava-gsa-7-berезня-2018). (дата звернення: 3.01.2019).
15. Оптимізація системи судоустрою України: проблема та перспектива або як відбуватиметься в Україні укрупнення судів 18 жовтня 2017: Прес-центр державної судової адміністрації. URL: <https://su.arbitr.gov.ua/dsa/pres-centr/news/387073/>. (дата звернення: 3.01.2019).
16. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 26 листопада 2018 року № 393/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/2018>. (дата звернення: 3.01.2019).

РЕФОРМИРОВАНИЕ СУДЕБНОЙ СИСТЕМЫ В УКРАИНЕ (2018–2019 ГГ.)

Формирование эффективной судебной системы в современной Украине имеет исключительно большое значение для обеспечения всех основных направлений государственной деятельности. В этих процессах особое значение имеет создание оптимальных правовых и организационно-управленческих основ судоустройства, которое сегодня находится в процессе становления и развития в принципиально новых экономических и политических условиях. Основными задачами судебной реформы являются становление целостной, независимой, самостоятельной судебной системы, создание независимого и справедливого суда, деятельность которого будет соответствовать европейской системе ценностей, обеспечивать высокое качество правосудия, эффективное рассмотрение всех правовых дел, имеющих юридически важные последствия. Деятельность таких судов должна быть направлена на защиту прав человека, гарантированных Конституцией. Одной из целей судебной реформы является восстановление доверия к судебной власти. В этом процессе важной составляющей является проведение оптимизации судебной системы. Оценки международных экспертов относительно судебной реформы показали, что успешность ее проведения невозможна без оптимизации количества судов и судей, о чем указано в стратегии реформирования судоустройства 2015–2020.

Ключевые слова: конституционная судебная реформа, судебная система, оптимизация, правосудие, права человека и гражданина.

THE REFORMING OF THE JUDICIAL SYSTEM IN UKRAINE (2018–2019)

The development of an effective judicial system in modern Ukraine is very important for ensuring all major areas of state activity. In these processes, the creation of optimal legal and organizational and managerial foundations of the judicial system, which is in the process of becoming and developing in fundamentally new economic and political conditions, is of particular importance. The main goals of the judicial reform are the establishment of a complete, independent judicial system, the creation of an independent and fair court, whose activities will be consistent with the European system of values, ensure high quality of justice, effective consideration of all legal cases with legally important consequences.

The activities of such courts should be aimed at protecting the human rights guaranteed by the Constitution. One of the goals of judicial reform is to restore confidence in the judiciary. In this process, an important component is the optimization of the judicial system. The assessments of international experts regarding judicial reform showed that the success of its implementation is impossible without optimizing the number of courts and judges, as indicated in the 2015–2020 judiciary reforming strategy.

Key words: constitutional judicial reform, judicial system, optimization, justice, human and civil rights.